O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
JAMOAT XAVFSIZLIGI UNIVERSITETI

DAVLAT XARIDLARI

Darslik

TOSHKENT – 2025

KBK – 65.41
D – 13

Darslik O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universitetining Kengashida muhokama qilingan va nashrga tavsiya etilgan. 2024 yil 09 noyabrdagi 3-sonli bayonnoma.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligining 2025 yil 14 apreldagi 136-sonli buyrug‘i bilan darslik sifatida nashr etishga tavsiya etilgan.

Sh.Sh.Usmonov, A.A.Bozorov, B.B.Valiyev, M.T.Djaydakbayev, A.A.Ikramov. Davlat xaridlari. Darslik. – T.:, O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, 2025. – 615bet.

Ushbu darslik “Davlat xaridlari” fanining namunaviy dasturiga muvofiq yozilgan bo‘lib, unda bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat xaridlarining nazariy, uslubiy va amaliy jihatlari, davlat xaridlarini amalga oshirishning raqobatli usullarini amaliyotga joriy etish, davlat xaridlari tartib-taomillari, umumiy qoidalari va shartlari, xarid qilish tartib-taomillarini amalga oshirish turlari hamda davlat xaridlarini o‘tkazish mezonlari va tartiblari, qoidalari, ularning xususiyatlari, to‘lovlarni amalga oshirish tartibi va shartlarini qamrab olgan.

Shuningdek fan bo‘yicha tahsil olayotgan bo‘lajak mutaxassislarda davlat xaridlarining reja-jadvalini hisoblash va tuzish, ko‘rib chiqish, tasdiqlash va ro‘yxatdan o‘tkazish; davlat buyurtmachisi va ishtirokchilar tuzgan davlat xaridlari to‘g‘risidagi shartnomalarni bajarish, tovar (ish, xizmat) larni kirim qilish, saqlash, chiqim qilish, topshirish va hisobini yuritish yuzasidan zamonaviy bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirishga ko‘mak beradi.

Darslik O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universitetining “Iqtisodiy xavfsizlik” ta’lim yo‘nalishi bo‘yicha tahsil olayotgan ta’lim oluvchilar uchun, shuningdek darslikdan boshqa oliy o‘quv yurtlarining iqtisodiyot yo‘nalishi bo‘yicha ta’lim olayotgan bakalavriat va magistratura talabalari uchun darslik sifatida tavsiya qilingan. Bundan tashqari undan malaka oshirish markazlari va kurslarining tinglovchilari, o‘rta-maxsus ta’lim o‘quvchilari, barcha xo‘jalik yurituvchi subyektlarining buxgalterlari, iqtisod sohasi mutaxassislari va jismoniy shaxslar ham qo‘llanma sifatida foydalanishlari mumkin.

Taqrizchilar:

Shadmanov E.Sh.	Jamoat xavfsizligi universiteti “Iqtisodiy fanlar” kafedrasi professori i.f.d.(DSc), professor
Mullayev F.A.	O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Xarid boshqarmasi boshlig‘i, podpolkovnik;
Islomov A.	O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti moliya bo‘limi boshlig‘ining o‘rinbosari, i.f.f.d., kapitan.

© Sh.Sh.Usmonov, A.A.Bozorov, B.B.Valiyev, M.T.Djaydakbayev, A.A.Ikramov.
© O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, 2025

MUNDARIJA

KIRISH..... 3
I BOB. “DAVLAT XARIDLARI” FANINING PREDMETI, MAQSADI VA VAZIFALARI 6
1.1. “Davlat xaridlari” fanini o‘qitishning zarurligi va boshqa fanlar bilan o‘zaro bog‘liqligi 6
1.2. “Davlat xaridlari” fanining maqsadi, predmeti va vazifalari 15
1.3. “Davlat xaridlari” fanining mutaxassis kadrlarni tayyorlashda tutgan o‘rni va ahamiyati..... 17
Mavzuga oid test savollari:..... 19
Nazorat uchun savollar:..... 21
II BOB. DAVLAT XARIDLARI TUSHUNCHASI, TASHKILIY-IQTISODIY ASOSLARI VA NAZARIY JIHATLARI..... 22
2.1. Davlat xaridlari tushunchasi, tuzilishi va ahamiyati 22
2.2. Davlat xaridlarining subyektlari va ular tarkibining o‘ziga xos xususiyatlari . 27
2.3. Davlat xaridlari mexanizmi va uning nazariy jihatlari..... 41
Mavzuga oid test savollari:..... 50
Nazorat uchun savollar:..... 54
III BOB. DAVLAT XARIDLARI QONUNCHILIGINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI..... 55
3.1. Davlat xaridlari rivojlanishining tendensiyalari..... 55
3.2. “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi Qonunning ahamiyati..... 71
3.3. Xalqaro savdoni tartibga solishda UNCITRALning o‘rni 77
Mavzuga oid test savollari:..... 84
Nazorat uchun savollar:..... 86
IV BOB. TOVAR, ISH VA XIZMATLARNI XARID QILISHDA BUYURTMACHI AMALGA OSHIRADIGAN ISHLAR 88
4.1. Tovar, ish va xizmatlarni xarid qilishni rejalashtirish uchun buyurtma topshirish..... 88
4.2.§- Lotlarni joylashtirish talablari 92
4.3. Davlat xaridlarida shartnoma tuzish shartlari..... 97
4.4. Davlat xaridlarida to‘lovlarni amalga oshirish tartibi. 111
4.5. Davlat buyurtmachilari tomonidan xarid kartasidan foydalanilgan holda davlat xaridlarini amalga oshirish tartibi..... 116
4.6. Xarid qiluvchilarga hisobvaraq-fakturani tuzish va taqdim etishining talablari 120
4.7. Tovar-moddiy zaxiralarni qabul qilishda ishonchnomadan foydalanish shartlari 126
4.8. Davlat xaridlarini amalga oshiruvchi bo‘lim faoliyati 133
Mavzuga oid test savollari:..... 138
Nazorat uchun savollar:..... 140

V BOB. MAXSUS AXBOROT PORTALI OPERATORINING DAVLAT XARIDLARINI TASHKIL ETISHDAGI O‘RNI 142
5.1. Elektron tijorat sohasi va elektron hujjat tizimini tartibga solish 142
5.2. Elektron raqamli imzo va kalitining sertifikatini ro‘yxatga olish hamda undan foydalanish tartibi 152
5.3.Maxsus axborot portali operatoriga nisbatan umumiy talablar, uning funksiyalari, huquqlari va majburiyatlari 155
5.4. Elektron davlat xaridlarida ishtirok etish, hisob raqam ochish va shartnomaviy majburiyatlar ijrosini ta’minlash tartibi 162
5.5. Davlat xaridlari markaziy axborot portali dasturiy majmuasini yuritish 171
Mavzuga oid test savollari: 173
Nazorat uchun savollar: 176
VI BOB. DAVLAT XARIDLARI FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING TUZILISHI (MODELI) VA SHAKLLARI..... 177
6.1. Davlat xaridlari faoliyatini tashkil etish tuzilishlari 177
6.2. Davlat xaridlari amalga oshirishning tashkiliy shakllari 187
6.3. Davlat xaridlarining asosiy prinsiplari 191
6.4. Davlat xaridlarida savdolarini tashkil etish va amalga oshirish tartibi 197
Mavzuga oid test savollari: 201
Nazorat uchun savollar: 202
VII BOB. DAVLAT XARIDLARINI O‘TKAZISH JARAYONI VA UNGA QO‘YILADIGAN TALABLAR..... 204
7.1. Davlat xaridlari o‘tkazish jarayoni va bosqichlari 204
7.2. Tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) davlat xaridlari tavsifiga va shartnoma shartlariga taalluqli qoidalar 208
7.3. Davlat buyurtmachilari bilan tuzilgan shartnomalar reyestri va insofsiz ijrochilarning yagona reyestri 217
7.4. Xarid qilish hujjatlari va texnik topshiriqlar ekspertizasini o‘tkazish tartibi .. 220
7.5. Shartnomalar, import kontraktlari va ularga qo‘shimcha kelishuvlar loyihalarini ekspertizadan o‘tkazish va ro‘yxatga olish tartibi 225
Mavzuga oid test savollari: 232
Nazorat uchun savollar: 234
VIII BOB. ELEKTRON DO‘KON MEZONLARI VA AMALGA OSHIRISH TALABLARI 236
8.1. Elektron do‘konda davlat xaridlarini amalga oshirish mezonlari 236
8.2. Elektron do‘konda takliflarni joylashtirilishi tartibi. 241
8.3. Elektron do‘konda narxlar so‘rovi mexanizmining tartibi 242
8.4. Elektron do‘konda shartnoma shartlarini bajarilish tartibi 245
Mavzuga oid test savollari: 247
Nazorat uchun savollar: 249
IX BOB. BOSHLANG‘ICH NARXNI PASAYTIRISH UCHUN O‘TKAZILADIGAN AUKSIONNI O‘TKAZISH TARTIBI 251

9.1. Boshlang‘ich narxni pasaytirish uchun o‘tkaziladigan auksionning o‘tkazish mezonlari 251
9.2. Auksionni amalga oshirish tartibi 254
9.3. Reversion auksionda shartnoma talablarini bajarilish tartibi 257
Mavzuga oid test savollari: 260
Nazorat uchun savollar: 262
X BOB. ENG YAXSHI TAKLIFLARNI TANLASHNI AMALGA OSHIRISH MEZONLARI VA KO‘RSATKICHLARI 263
10.1. Eng yaxshi takliflarni tanlashni o‘tkazish mezonlari 263
10.2. Tanlash bo‘yicha xarid qilish hujjatlarini ishlab chiqish va e’lonni joylashtirish tartibi 265
10.3. Eng yaxshi takliflarni tanlash ishtirokchilarining takliflarini berish, tanlashni o‘tkazish va g‘olibni aniqlash tartibi 269
10.4. Tanlash natijalarini rasmiylashtirishning talablari 275
Mavzuga oid test savollari: 276
Nazorat uchun savollar: 279
XI BOB. TENDERNI AMALGA OSHIRISH TARTIBI VA BOSQICHLARI 280
11.1. Tender savdolarining mohiyati va o‘tkazish mezonlari 280
11.2. Tender o‘tkazilishi to‘g‘risidagi e’lon va tender hujjatlari 283
11.3. Tender ishtirokchilarining takliflarini berish, takliflarini ko‘rib chiqish va baholash tartibi 287
Mavzuga oid test savollari: 295
Nazorat uchun savollar: 298
XII BOB. DAVLAT XARIDLARINI HADLI KELISHUV BO‘YICHA AMALGA OSHIRISH 300
12.1. Hadli kelishuv tartib-taomili orqali davlat xaridlarini amalga oshirish shartlari 300
12.2. Hadli kelishuvni amalga oshirish va natijalarini sarhisob qilish tartibi 301
12.3. Ikki bosqichli davlat xaridlarini o‘tkazish tartibi 304
12.4. Ikki bosqichli davlat xaridlari ishtirokchilarining takliflarini ko‘rib chiqish va baholash. Shartnoma tuzish 305
12.5. Davlat xaridlari ochiq va shaffof amalga oshirilishini ta’minlash bo‘yicha Respublika komissiyasi 306
12.6. Namunaviy qonunda asoslangan xarid turlari tasnifi 312
Mavzuga oid test savollari: 316
Nazorat uchun savollar: 319
XIII BOB. TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI SHARTNOMALAR BO‘YICHA AMALGA OSHIRISHNING O‘ZIGA XOS JIHATLARI 320
13.1. To‘g‘ridan-to‘g‘ri shartnomalar bo‘yicha davlat xaridlarini amalga oshirish tartibi 320
13.2. Davlat buyurtmachilari tomonidan to‘g‘ridan-to‘g‘ri shartnomalar bo‘yicha xarid qilinadigan tovarlar (ishlar, xizmatlar) ro‘yxati 324

13.3. Yagona yetkazib beruvchilardan davlat xaridlari va ularning reyestrini yuritish shartlari 333
13.4. Kichik qiymatli xaridning soddalashtirilgan tartib-taomili shartlari 338
Mavzuga oid test savollari: 339
Nazorat uchun savollar: 341
XIV BOB. ELEKTRON PLATFORMALAR VA ULAR BILAN ISHLASHNING O‘ZIGA XOS JIHATLARI 343
14.1. Elektron platformalarning taqsimlanishi 343
14.2. Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi huzuridagi Raqamli transformatsiya markazining elektron kooperatsiya portalida axborotni joylashtirish va xaridlarni amalga oshirish tartibi 349
14.3. “O‘zbekiston respublika tovar-xomashyo birjasi” aksiyadorlik jamiyatining maxsus axborot portali 360
14.4. “XT-xarid texnologiyalari” AJning elektron davlat xaridlari tizimi 371
14.5. Qurilish sohasida pudrat tashkilotlarini belgilash bo‘yicha elektron davlat xaridlarini tashkil etish va amalga oshirish tartibi 377
14.6. “E-AUKSION” elektron savdo platformasi elektron davlat xaridlarini tashkil etish va amalga oshirish tartibi 390
Mavzuga oid test savollari: 393
Nazorat uchun savollar: 395
XV BOB. DAVLAT XARIDLARI TARTIB-TAOMILLARINI MONITORING VA NAZORAT QILISH 396
15.1. Davlat tomonidan davlat xaridlari sohasini tartibga solish 396
15.2. Xarid qilish tartib-taomillarini monitoring va nazorat qilish. 402
15.3. Davlat xaridlari bo‘yicha shikoyatlarni berish va ko‘rib chiqish tartibi 405
15.4. Davlat xaridlari to‘g‘risidagi qonunchilikni buzganlik uchun ma’muriy javobgarlik choralari 412
15.5. Davlat xaridlari bo‘yicha nazorat-taftish o‘tkazish tartibi 418
15.6. Qurilish, rekonstruksiya va kapital ta’mirlash ishlarini tekshirish shartlari . 424
15.7. Davlat xaridlarini ichki audit o‘tkazish ahamiyati. 426
Mavzuga oid test savollari: 429
Nazorat uchun savollar: 431
XVI BOB. KICHIK BIZNES, TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI VA MAHALLIY ISHLAB CHIQARUVCHILARNI QO‘LLAB-QUVVATLASH 433
16.1. Davlat xaridlari tizimining kichik biznes subyektlarining rivojlanishiga ta’siri 433
16.2. Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qo‘llab-quvvatlash tartibi 436
16.3. Davlat xaridlarida tizimida tadbirkorlik subyektlari faoliyatining amaldagi tartibi 439
16.4. Tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiyot tarmoqlarida birja mexanizmlaridan foydalanish tartibi 441
16.5. Mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo‘llab-quvvatlashga chora-tadbirlari 446

16.6. Davlat xaridlari sohasida foydalaniladigan tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) yagona milliy klassifikatorini yuritish qoidalari 452
16.7. Yashil xaridlarning mohiyati, maqsadi va vazifalari. Yashil xaridlarning mamlakatimiz iqtisodiyotidagi o‘rni 459
Mavzuga oid test savollari: 465
Nazorat uchun savollar: 468
XVII BOB. DAVLAT XARIDLARIDA KORRUPSIYAGA VA DAVLAT XARIDLARIGA OID HUQUQBUZARLIKLARGA QARSHI KURASH 469
17.1. Davlat xaridlari tizimi sohasidagi korrupsiya, uning zararlari va muammo yechimida yondashuvlar 469
17.2. Davlat xaridlaridagi korrupsion sxemalar 474
17.3. Tender ishtirokchilari (tadbirkorlar) o‘rtasidagi til biriktirish yo‘llari korrupsiyaga qarshi kurash yo‘llari. 480
17.4. Davlat xaridlari tizimida korrupsiyaning oldini olish choralari. 482
17.5. Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligida sodir etilgan korrupsiyaga oid jinoyatlarni tahlili 485
17.6. Davlat xaridlarida sun’iy intellektdan foydalanish 489
17.7. Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligida davlat organlarining ochiqlik indeksi va reyting baholash tizimi 492
Mavzuga oid test savollari: 499
Nazorat uchun savollar: 501
XVIII BOB. DAVLAT XARIDLARI BO‘YICHA ILG‘OR XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI 503
18.1. Rivojlanayotgan mamlakatlarda davlat xaridlari siyosati 503
18.2. Rivojlangan mamlakatlarda davlat xaridlari siyosati 513
18.3. AQShda davlat xaridlari tizimi. 519
18.4. Yevropa Ittifoqi mamlakatlarining davlat xarid tizimi 528
18.5. Belarusiyadagi tovarlarni (ishlarni, xizmatlarni) davlat xaridlari 532
Mavzuga oid test savollari: 537
Nazorat uchun savollar: 539
SEMINAR MASHG‘ULOTLARNI TASHKIL ETISH BO‘YICHA KO‘RSATMALAR VA TAVSIYALAR 541
MUSTAQIL TA’LIM MAZMUNI 543
GLOSSARIY 546
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI 570
I. O‘zbekiston Respublikasi qonunlari, Prezident farmonlari va qarorlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari 570
II. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari 575
III.Asosiy adabiyotlar 575
IV.Qo‘shimcha adabiyotlar 575
V. Internet saytlari: 579
FOYDALANILGAN QISQARTMALAR RO‘YXATI: 580

1-ilova 581
2-ilova 582
3-ilova 583
4-ilova 587
5-ilova 591
6-ilova 595
7-ilova 598
8-ilova 600
9-ilova 601
10-ilova 602
11-ilova 604
12-ilova 605
13-ilova 608

USMONOV SHAVKATJON SHUKUROVICH
BOZOROV AKMAL AMONOVICH
VALIYEV BOBUR BATIROVICH
DJAYDAKBAYEV MUROD TURGUNOVICH
IKRAMOV ALISHER AKTAMOVICH

DAVLAT XARIDLARI

Darslik

Muharrir: Anarkulov A.D., Shodmonov E.Sh.
Korrektor: Odilova F.K.
Texnik muharrir:Murakayeva Z.I.

Bosishga ruhsat berildi Buyurtma №532 Format 60x90/16
Times New Roman garniturasi bilan raqamli bosma usulida bosildi.
Hajmi 38,5 n.-h.t. Adadi 20 nusxa.

O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti bosmaxonasi